

شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

استان آذربایجان غربی. شهر ارومیه. مرکز تخصصی تفسیر و علوم قرآنی الزهرا علیها السلام

عنوان

ویژگی‌های اخلاقی – رفتاری زنان نمونه قرآنی در تفاسیر تربیتی

استاد راهنما

حجت الاسلام و المسلمین ابوالقاسم ولی زاده زیدعزه

نگارنده

زینب دلخواه

سال تدوین

۱۴۰۴

بسم الله الرحمن الرحيم

خواهران

حمد و سپاس خدایی را که گردش کائنات را بر مدار توحید بنا نهاد و جمله مخلوقات را «طوعاً و کرها» را بر محور آن به حرکت واداشت. آنگاه اعجاب انگیزترین مخلوق خویش را که مسجود ملائک قرار گرفته بود به رخ عالم علیا کشید و خود را به جهت چنین خلقت سترگی ستود: «فتبارک الله احسن الخالقین». پس از آن آیات «آفاق» ی و «انفس» ی خویش را فرا روی انسان نهاد و بزرگترین کتاب هستی و تنزل یافته از عالم علوی را به دنبال سلسله پیام‌آوران خویش هم‌نشین موجودی قرار داد که مدال «ولقد کرّمنا بنی آدم» بر شانه‌های او می‌درخشید. اینک این مائیم و نشانه‌های تکوینی و تدوینی حق، تا راه خود را از پسِ «ظلمات فوق ظلمات» به سمت ابدیت بیائیم.

با حمد و سپاس بیکران به درگاه ایزد منان، این اثر، با قلبی سرشار از ارادت و خلوص، تقدیم
می‌گردد به

اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام)، سرچشمه زلال هدایت و چراغ فروزان طریق
سعادت، که نام و یادشان همواره مایه آرامش و امید در مسیر علم‌آموزی بوده است.

حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، امید مستضعفان و منجی بشریت، که وجود
پربرکت‌شان مایه دلگرمی و پشتوانه تمامی لحظات زندگی‌ام بوده و آرزوی ظهورشان، انگیزه
بخش حرکت‌های علمی و معنوی‌ام است.

حمد و سپاس خداوند متعال را که توفیق به پایان رساندن این رساله را عطاء فرمود. این پژوهش، مرهون لطف و عنایات الهی است.

در این مسیر، از زحمات و حمایت‌های بی‌دریغ بسیاری از عزیزان بهره‌مند گردیدم که بر خود واجب می‌دانم از ایشان صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم:

ابتدا از اساتید گرانقدرم، به ویژه استاد راهنمای بزرگوارم **جناب آقای حجت الاسلام والمسلمین ابوالقاسم ولی‌زاده**، که با علم و تجربه ارزشمند خویش، راهنمایی‌های دلسوزانه و رهنمودهای سازنده، مسیر این تحقیق را روشن نمودند و از هیچ کمکی دریغ نورزیدند. کمال تشکر را از زحمات بی‌شائبه ایشان دارم.

از خانواده عزیزم، به ویژه پدر و مادر و همسر مهربانم که با دعاهای خیر، محبت بی‌حد و حصر و حمایت‌های بی‌دریغشان، همواره در تمامی مراحل زندگی و تحصیل، مشوق و حامی اصلی‌ام بوده‌اند. این موفقیت، تقدیم به مهر و فداکاری‌های شما.

در پایان، از تمامی دوستان، همکلاسی‌ها و عزیزانی که به هر نحو در این راه مرا یاری نمودند، صمیمانه سپاسگزارم.

با آرزوی توفیق الهی

فهرست منابع

قرآن کریم، ترجمه استاد فولادوند.

کتب فارسی

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، الخصال، ترجمه محمدباقر کمره ای، قم: نسیم کوثر، ۱۳۷۷ش.
۲. ابن شعبه، حسن بن علی، تحف العقول عن آل الرسول صلی الله علیه، ترجمه محمدباقر کمره ای، تهران: کتابچی، ۱۳۷۶ش.
۳. ارشادی، عین اله، سیمای پیامبران در قرآن کریم: حضرت اسماعیل، تهران: فردابه، ۱۳۸۱ش.
۴. انصاری، محمدرضا، اسرار مباحله، قم: دلیل ما، ۱۳۸۲ش.
۵. آذرنوش، آذرتاش، فرهنگ معاصر عربی به فارسی، نشر نی، ۱۳۸۸ش.
۶. آریان، قمر، زن در داستانهای قرآن، تهران: سخن، ۱۳۸۸ش.
۷. بابازاده، علی اکبر، سیمای زنان در قرآن، تهران: لوح محفوظ، ۱۳۷۷ش.
۸. باقری، خسرو، نگاهی دوباره به تربیت اسلامی، تهران: مدرسه، ۱۳۸۶ش.
۹. بانکی پور فرد، امیرحسین، عرصه های حضور اجتماعی زن، تهران: موسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه ای مدظله العالی، ۱۳۹۳ش.
۱۰. بستان، حسین و رضا دهقان نژاد، زن در قرآن، تهران: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت)، ۱۴۰۰ش.
۱۱. بهشتی، احمد، درس هایی از زندگانی زنان نامدار در قرآن و حدیث و تاریخ، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۸۷ش.
۱۲. بهشتی، محمد، مبانی تربیت از دیدگاه قرآن، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۶ش.
۱۳. بیرو، الن، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقرساروخانی، تهران: کیهان، ۱۳۷۵ش.
۱۴. پسندیده، عباس، پژوهشی در فرهنگ حیا، قم: دارالحديث، ۱۳۸۶ش.
۱۵. تمیمی آمدی، عبدالواحد، غررالحکم و دررالکلم، ترجمه محمدعلی انصاری، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۶ش.
۱۶. جوادی آملی، عبدالله، تفسیر تسنیم، تهران: خانه کتاب، ۱۳۹۱ش.
۱۷. جوادی آملی، عبدالله، تفسیر موضوعی قرآن کریم (سیره پیامبران علیهم السلام) در قرآن، قم: مرکز نشر اسراء، ۱۳۷۹ش.
۱۸. جوادی آملی، عبدالله، زن در آئینه جلال و جمال، قم: اسراء، ۱۳۷۷ش.
۱۹. جوادی آملی، عبدالله، ولایت فقیه، قم: ورکز نشر اسراء، ۱۳۷۸ش.
۲۰. خادمی، مریم و زینب اعلمی، زندگی، مادری، کنشگری، تهران: پژوهشگاه باقرالعلوم (ع)، انتشارات، ۱۴۰۲ش.

۲۱. خالق صفت، فاطمه، جایگاه زنان در قرآن و عهدین با رویکردی بر جایگاه اجتماعی، قم: مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۴ش.
۲۲. خرمشاهی، بهاءالدین، دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی، تهران: دوستان، ۱۳۷۷ش.
۲۳. دوانی، علی، زن در قرآن، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۹۹ش.
۲۴. دوست محمدی، هادی، شخصیت زن از دیدگاه قرآن، تهران: شرکت چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۸۰ش.
۲۵. دهخدا، علی اکبر، لغتنامه، تهران: نشر گلستان، ۱۳۷۷ش.
۲۶. رسول محلاتی، درس هایی از تاریخ تحلیلی اسلام، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ۱۳۷۳ش.
۲۷. رضایی اصفهانی، محمد علی، منطق تفسیر قرآن: روش و گرایش تفسیری قرآن، قم: جامعه المصطفی العالمیه، ۱۳۸۷ش.
۲۸. رفیعی، محمد علی، نامه سلیمان به ملکه، تهران: سمیع، ۱۳۸۸ش.
۲۹. سبجانی تبریزی، جعفر، فرازهایی از تاریخ اسلام، تهران: نشر مشعر، ۱۳۸۶ش.
۳۰. سبجانی تبریزی، جعفر، منشور جاوید، قم: مؤسسه امام صادق علیه السلام، ۱۳۹۰ش.
۳۱. شعاری نژاد، علی اکبر، فرهنگ علوم رفتاری، تهران: سپهر، ۱۳۶۴ش.
۳۲. صدرحاج سیدجواد، احمد، دایره المعارف تشیع، تهران: شهید سعید محبی، ۱۳۸۴ش.
۳۳. طباطبایی، سید محمدحسین، زن در قرآن، قم: مرکز نشر هاجر (وابسته به مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران)، ۱۳۹۶ش.
۳۴. طباطبائی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۴ش.
۳۵. طوسی، خواجه نصیر الدین، اخلاق ناصری، تهران: انتشارات خوارزمی، ۱۳۶۸ش.
۳۶. عمادزاده، حسین، کتاب زندگانی حضرت فاطمه زهرا (س)، انتشارات: اسلام، ۱۳۸۷ش.
۳۷. عمید، حسن، فرهنگ عمید، تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۳ش.
۳۸. فهیم کرمانی، مرتضی، چهره زن در آئینه اسلام و قرآن، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۴ش.
۳۹. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، ۱۳۸۸ش.
۴۰. قرشی، علی اکبر، احسن الحدیث، تهران: بنیاد بعثت، ۱۳۷۷ش.
۴۱. گرجی، منیره، نگرش قرآن به حضور زن در تاریخ انبیا، تهران: مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۶ش.
۴۲. گلی زواره، غلامرضا، بانوان نمونه، تهران: نورالسجاده علیه السلام، ۱۳۸۷ش.
۴۳. محمدی اشتهاردی، محمد، زنان مردآفرین تاریخ، قم: موسسه انتشارات نبوی، ۱۳۷۴ش.
۴۴. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، ترجمه حمیدرضا شیخی، قم: مؤسسه علمی فرهنگی دار الحدیث، ۱۳۹۵ش.
۴۵. مصباح یزدی، محمدتقی، رستگاران، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۶ش.
۴۶. مطهری، مرتضی، ده گفتار، تهران: صدرا، ۱۳۷۹ش.
۴۷. مطهری، مرتضی، مسئله حجاب، قم: انتشارات صدرا، ۱۳۸۲ش.

۴۸. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، تهران: زرین، ۱۳۸۲ش.
۴۹. مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق اسلامی در نهج البلاغه (خطبه متقین)، قم: نسل جوان، ۱۳۸۵ش.
۵۰. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دار الکتب الإسلامیه، ۱۳۷۴ش.
۵۱. مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن، قم، مدرسه الامام علی بن ابی طالب (ع)، چاپ اول، ۱۳۷۷ش.
۵۲. مکارم شیرازی، ناصر، پیام قرآن، تهران: دار الکتب الإسلامیه، ۱۳۸۶ش.
۵۳. مؤدب، سیدرضا، روشهای تفسیر قرآن، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۹۲ش.
۵۴. میرمحمدعلی رودکی، امیربهداد، حضرت موسی علیه السلام، تهران: نشر بی زمان، ۱۳۹۱ش.
۵۵. نفیسی (ناظم الاطباء)، علی اکبر، فرهنگ نفیسی، کرمان: نشر مانوش، ۱۳۹۹ش.
۵۶. نورحسن فتیده، طاهره، حقوق زن در قرآن و عهدین، تهران: فرهنگ گستر، ۱۳۷۹ش.
۵۷. واتقی، شیرین، امام الگوی امت، تهران: امیری، ۱۳۶۰ش.
۵۸. هاشمی رفسنجانی، اکبر، تفسیر راهنما، قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۸۶ش.
۵۹. هاشمی رفسنجانی، اکبر، فرهنگ قرآن، قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۷۹ش.
۶۰. هیئت، محمدامین، اخلاق اسلامی، ترجمه صادق شقائی زاده، قم: دارالانصار، ۱۳۸۵ش.

کتب عربی

۶۱. ابن جوزی، عبد الرحمن بن علی، المنتظم، بیروت: دارالکتب العلمیه، الطبعة الاولى، ۱۴۱۲ق.
۶۲. ابن فارس، احمد بن فارس، مقایس اللغة، قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مرکز انتشارات، ۱۴۰۴ق.
۶۳. ابن کثیر، ابی الفداء اسماعیل، قصص الانبیاء، به کوشش سعید اللحام، بیروت: دار مکتبه الحیاء، ۱۴۰۸ق.
۶۴. ابن منظور، محمدبن مکرم، لسان العرب، بیروت: داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۴ق.
۶۵. احمدی، عبدالله بن سلمان، المسائل و الرسائل المرویه عن الإمام أحمد بن حنبل فی العقیده، ریاض: دار طیبه، ۱۴۱۶ق.
۶۶. بحرانی، هاشم بن سلیمان، البرهان فی تفسیر القرآن، مؤسسه الاعلمی، قم: بنیاد بعثت، ۱۴۱۵ق.
۶۷. حقی برسوی، اسماعیل بن مصطفی، تفسیر روح البیان، بیروت: دارالفکر، ۱۴۱۵ق.
۶۸. خزاعی نشابوری، حسین بن علی بن محمد، روض الجنان و روح الجنان فی تفسیر القرآن، تهران: بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۹۷ش.
۶۹. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات، قم: مرکز فرهنگ و معارف قرآن، ۱۳۸۷ش.
۷۰. رشید رضا، محمد، تفسیر المنار، بیروت: دار المعرفه، ۱۴۱۴ق.
۷۱. زحیلی، وهبه بن مصطفى؛ التفسیر المنیر فی العقیده و الشریعه و المنهج، بیروت: دارالفکر المعاصر، ۱۴۱۸ق.

۷۲. زرکشی، بدرالدین محمد بن عبدالله، البرهان فی علوم القرآن، بیروت: دار المعرفه، ۱۴۱۰ق.
۷۳. زمخشری، محمود بن عمر، الکشاف، بیروت: دار الکتاب العربی، ۱۴۱۷ق.
۷۴. سبحانی تبریزی، جعفر، الایمان و الکفر فی الکتاب و السنه، قم: مؤسسه امام صادق علیه السلام، ۱۴۱۶ق.
۷۵. سیوطی، عبدالرحمن بن ابی بکر، الدر المنثور فی التفسیر الماثور، بیروت: دار الفکر، ۱۴۱۴ق.
۷۶. شهید ثانی، زین الدین به علی، حقائق الایمان مع رسالتی الاقتصاد و العداله، قم: کتابخانه مرعشی نجفی، ۱۴۰۹ق.
۷۷. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تهران: ناصر خسرو، ۱۳۷۲ش.
۷۸. طریحی، فخرالدین بن محمد، مجمع البحرین و مطلع النیرین، قم: بنیاد بعثت، ۱۴۱۴ق.
۷۹. طوسی، محمد بن حسن، التبیان فی تفسیر القرآن، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۴ق.
۸۰. عجم، رفیق، مصطلحات التصوف الاسلامی، بیروت: مکتبه لبنان ناشرون، ۱۹۹۹م.
۸۱. العروس الحویزی، عبد علی بن جمعه، نورالثقلین، قم: اسماعیلیان، ۱۴۱۵ق.
۸۲. فخر رازی، أبو عبدالله محمد بن عمر، التفسیر الکبیر (مفاتیح الغیب)، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۰ق.
۸۳. فیروز آبادی، محمد بن یعقوب، القاموس المحیط، بیروت: دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۵ق.
۸۴. قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر القمی، قم: دار الکتاب، ۱۴۰۴ق.
۸۵. کاشانی، فتح الله بن شکرالله، منهج الصادقین فی إلزام المخالفین، تهران: کتابفروشی و چاپخانه محمدحسن علمی، ۱۳۳۶ش.
۸۶. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران: دار الکتب الإسلامیه، ۱۳۶۳ش.
۸۷. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، بحار الأنوار، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.
۸۸. مراغی، احمد مصطفی، تفسیر المراغی، بیروت: دالفکر، ۱۳۶۵ق.
۸۹. مغنیه، محمدجواد، التفسیر الکاشف، قم: دارالکتب الاسلامی، ۱۴۲۴ق.
۹۰. نمازی شاهرودی، علی، مستدرک سفینه البحار، مشهد مقدس: مؤسسه البعثه. قسم الدراسات الإسلامیه، ۱۴۰۴ق.

مقالات و پایان نامه ها

۹۱. تقوی، سیدعباس، بررسی اهمیت حفظ آبرو و حیثیت خود و دیگران از دیدگاه آموزه های دینی، فصلنامه گنجینه معارف، روز نامه کیهان ۱۳۹۹/۱۰/۱۱.
۹۲. خوشدل مفرد، حسین، «بررسی حوزه معنایی عمل صالح در قرآن»، پژوهشنامه علوم و معارف قرآن کریم، شماره ۴، ۱۳۸۸، صص ۴۳-۶۰.
۹۳. سبحانی تبریزی، جعفر، مکانت زن در قرآن، پژوهش های قرآنی، شماره ۲۵، ۱۳۸۰، صص ۱۰-۲۵.
۹۴. سکینه آفرنده، الگودهی زن از منظر قرآن کریم، نامه جامعه، شماره ۱۸، ۱۳۸۴، صص ۵۵۹-۵۶۲.

۹۵. قربانی منظری، ساجده و فاطمه زارع حسینی، بررسی آیات مربوط به زنان در تفاسیر عرفانی، مطالعات اجتماعی قرآنی، دوره ۲، شماره ۲، ۱۴۰۲، صص ۱۶۸-۱۸۵.
۹۶. کوچک زاده، مریم و سارا شهیدزاده، ماهیت نقش اجتماعی زنان از منظر قرآن، اولین همایش قرآن و روانشناسی، ۱۳۹۹، صص ۱-۱۹.

مدیریت حوزه های علمیه خواهران